

Pokroky matematiky, fyziky a astronomie

Jubilea a zprávy

Pokroky matematiky, fyziky a astronomie, Vol. 28 (1983), No. 5, 289--297

Persistent URL: <http://dml.cz/dmlcz/139418>

Terms of use:

© Jednota českých matematiků a fyziků, 1983

Institute of Mathematics of the Academy of Sciences of the Czech Republic provides access to digitized documents strictly for personal use. Each copy of any part of this document must contain these *Terms of use*.

This paper has been digitized, optimized for electronic delivery and stamped with digital signature within the project *DML-CZ: The Czech Digital Mathematics Library* <http://project.dml.cz>

jubilea & zprávy

ZA PROFESORKOU RNDR. ZUZANOU ŠIMKOVICOVOU

Koncom januára prišla smutná správa, že 25. 1. navždy odišla RNDr. Zuzana Šimkovicová, profesorka fyziky na Gymnázii Jura Hronca v Bratislave. Podľahla ťažkej chorobe, proti ktorej bojovala do poslednej chvíle s vitalitou pre ňu typickou, takže sme ani netušili, že za jej aktívnym životným postojom sa skrýva toľko sebezaprenia.

Profesorka Šimkovicová vykonala pre fyziku veľmi veľa na poli, ktorému sa až v ostatnom čase začína venovať tá vážnosť a pozornosť, ktoré si zasluhuje: na poli vyučovania fyziky. Pedagogickú prácu vykonávala prof. Šimkovicová s nevšedným zápalom. V mnohom vynušila už pred rokmi najcitlivejšie miesta tejto práce a otázkam, ktoré sa dnes dostávajú do popredia, ako výchova talentov a individuálna práca so študentami sa venovala už dávno. Prof. Šimkovicová sa narodila 10. 12. 1922 v Očovej. Maturovala na Učiteľskej akadémii v Modre, Prírodovedeckú fakultu UK vyštudovala diaľkovo v roku 1958. Titul RNDr. obhájila na MFF UK v r. 1981. Ako učiteľka a neskôr stredoškolská profesorka pôsobila na rôznych miestach vo Valašskej Belej, Sucháni, Čavoji, Očovej, Bídovciach, Stupave a v Bratislave.

Gymnázium J. Hronca v Bratislave jej vďačí za veľa. Stála pri jeho zrode a formovaní ako zástupkyňa riaditeľa. V neskoršom období ako vedúca predmetovej komisie fyziky sa podstatnou mierou pričínila o to, že gymnázium dosiahlo vo vyučovaní fyziky výsledky, ktoré ho zaradili na jedno z popredných miest medzi strednými školami na Slovensku. O vysokej úrovni fyzikálnej prípravy absolventov tohto gymnázia svedčia výsledky v štúdiu na Univerzite Komenského i na SVŠT. Mnohí z absolventov a žiakov prof. Šimkovicovej pracujú dnes ako úspešní vedeckí

pracovníci alebo pedagógovia na vysokých školách a výskumných ústavoch. Všetci bývalí študenti gymnázia J. Hronca získali veľa vďaka novým formám práce, ktoré prof. Šimkovicová presadzovala. Bola to najmä Fyzikálna olympiáda, kde pani profesorka pracovala ako jeden zo zakladajúcich členov, pracovala v jej Krajskom výbore a neskôr v Ústrednom výbore. Organizovala krúžky Fyzikálnej olympiády, všimla si talentovaných žiakov a umožňovala im včasný kontakt s ich budúcimi pedagógmi na vysokých školách. Jej zásluhou sa na Gymnázium J. Hronca začali organizovať pre študentov semináre o moderných problémoch fyziky, na ktoré pozývala prednášať vysokoškolských pedagógov. V tradíciách týchto seminárov chceme aj naďalej pokračovať a na jej pamiatku ich nazývať seminármi Z. Šimkovicovej.

Výsledky práce učiteľa nevidno na prvý pohľad. Sú skryté vo vedomostiach študentov, v ich postoji k životu, v ich vzťahu k iným ľuďom, vo všetkom tom, čo je podstatné pri vytváraní hodnoty človeka. O to prof. Šimkovicovej išlo ako pedagógovi, ako funkcionárke Jednoty slovenských matematikov a fyzikov i ako členke viacerých stranických orgánov a spoločenských organizácií. Za svoju dlhoročnú obetavú prácu získala titul „Vzorný učiteľ“, rôzne pochvalné uznanie, „Pamätnú medailu k 25. výročiu Víťazného februára“, „Pamätnú medailu k 30. výročiu SNP“, „diplom vlády

ČSSR a ÚRO“ a štátne vyznamenanie „Za vynikajúcu prácu“.

Výsledky takmer 40ročnej pedagogickej práce prof. Šimkovicovej budú ešte dlho ovplyvňovať jej kolegov a priateľov, jej žiakov i žiakov jej žiakov. Profesorka Šimkovicová ostane natrvalo zapísaná v ich spomienkach.

L. Kostková, J. Šoltés,

V. Černý, J. Pišút

ODEŠEL

PROF. RNDr. KAREL HAVLÍČEK

Tento článok bol pripravovaný k sedemdesiatinám prof. Karla Havlíčka. Tohoto výročí se jubilant již nedožil, zemřel nečekaně 27. května tohoto roku.

Prof. RNDr. Karel Havlíček se narodil dne 4. září 1913 v Praze v rodině železničního úředníka. Reálku v Praze na Vinohradech ukončil maturitou roku 1932. Potom studoval na tehdejší přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy středoškolské učitelství matematiky a deskriptivní geometrie. Již za svých studií byl vědeckým pomocníkem na fakultě speciálních nauk ČVUT v Praze. Státní závěrečnou zkoušku vykonal roku 1937 a o necelé dva roky později mu byl na Univerzitě Karlově udělen titul doktora přírodních věd. Ještě před válkou a pak i za

války učil na mnoha družích škol od obecné až po reálku a reálné gymnázium. Ke konci války neušel totálnímu nasazení. Za války byl členem výboru Jednoty českých matematiků a fyziků a pomáhal při záchraně její knihovny před okupanty.

Hned po skončení války věnoval všechny své síly snaze o znovuotevření pražských vysokých škol a zahájení přednášek po téměř šestiletém uzavření jako jeden z neaktivnějších členů tehdejší provozní a informační kanceláře vysokých škol. Od počátku v květnu 1945 byl asistentem, od roku 1951 docentem a od roku 1967 profesorem na Univerzitě Karlově. Přitom působil externě i na mnoha dalších vysokých školách: na fakultě elektrotechnické ČVUT a na Vysoké škole pedagogické v Praze a vedle toho na Vysoké škole strojní a textilní v Liberci, kde po dobu tří let vedl externě i katedru matematiky a zasloužil se o vybudování její velmi dobré vědecké úrovně.

Vedle své rozsáhlé vědecké práce v matematice, převážně, v geometrii věnoval mnoho svého úsilí ke zlepšení a zpřístupnění výuky matematiky pro všechnu naši mládež. Po celý svůj život se cítil bojovníkem za zlidštění výuky matematiky na všech našich školách v duchu našich nejlepších a nejpokrokovějších tradic. Naší široké pedagogické veřejnosti je znám svou významnou prací *Zásady J. Á. Komenského a naše dnešní učebnice matematiky*, uveřejněnou ve dvou částech roku 1980 v časopise *Matematika ve škole*. Bylo by však omylem a nedocenením práce vidět smysl tohoto vynikajícího pojednání jen v kritice našich tehdejších učebnic matematiky. Jeho obecná platnost je daleko širší a hlubší.

Za hlavní problém výuky matematiky pokládal prof. Havlíček shodně s Komenským deduktivnost matematiky jako vědy na jedné straně a na druhé straně pak zkušenost jako východisko poznání člověka, a tedy i dítěte. Stavěl se proto za to, aby i školní matematika vyrůstala ze zkušenosti a teprve později byla zformulována v logicky ucelené systémy. Požadoval, aby příklady předcházely před pravidly, tak jako Komenský chtěl, aby světlo šlo před tím, komu se svítí. V práci je vysloveno důrazné varování, že nový pojem nevstupuje svou definicí ještě do vědomí žáků, není-li v něm opřen o jejich zkušenost. Z metod poznání kladl prof. Havlíček ve shodě s Komenským syntézu před analýzu, neboť jak

říká Komenský: „Kdo umí stavět, tomu boření nebude žádným problémem.“

Je třeba přiznat, že o psychologický přístup k výuce matematiky v duchu těchto zásad se u nás usilovalo již dříve, zvláště tím proslul profesor Jan Vojtěch a akademik Bohumil Bydžovský. Ale první, kdo u nás výslovně upozornil na souvislost didaktiky J. Á. Komenského s výukou matematiky, byl až profesor Havlíček.

Není proto divu, že tato práce profesora Havlíčka byla po zásluze odměněna cenou Státního pedagogického nakladatelství i ministerstva školství, čímž zaujala své místo v dlouhé řadě cen a vyznamenání, které mu byly uděleny. Například již roku 1951 byla jeho práce odměněna cenou Královské české společnosti nauk, roku 1960 právě uvedenou cenou ministerstva školství a Státního pedagogického nakladatelství, roku 1968 zvláštní odměnou Československé akademie věd za publikační činnost v oblasti popularizace matematiky. Kromě toho byl profesor Havlíček počtěn řadou čestných uznání Univerzity Karlovy, Lidové univerzity, Socialistické akademie, ROH a ČSTV, kde byl vyznamenán zlatou medailí za práci rozhodčího při akademickém mistrovství světa v šachu konaném v Harrachově roku 1967.

Práce profesora Havlíčka byla souborně oceněna (mezi jiným i v Pokrocích) právě před deseti lety při příležitosti jeho šedesátých narozenin. Budiž mi proto dovoleno pojednat poněkud podrobněji o jubilatově práci v posledních deseti letech.

Jako příklad využití zásad J. Á. Komenského při výkladu matematiky sepsal prof. Havlíček *Diferenciální počet pro začátečníky* a *Integrální počet pro začátečníky*, které byly naší veřejností, zejména studentskou a technickou, přijaty s tak spontánním oceněním, že musely být vydány znovu. Podobně tomu bylo i s knižní publikací *Cesty moderní matematiky*, sepsanou se spoluautorským kolektivem.

Další práce prof. Havlíčka jsou jednak vzpomínkové: *Za Vladimírem Mahelem* (Časopis pro pěstování matematiky, ročník 102, 1977, str. 95–99), *Čilý šedesátník* (Pokroky, ročník XXIII, 1978, str. 109–111), věnovaná životnímu jubileu prof. Nožičky, a článek *Vzácné jubileum* (Rozhledy matematicko-fyzikální, ročník 58, 1980, str. 368–371), věnovaný stému výročí narozenin akademika Bohumila Bydžovského v rámci světového kulturního výročí UNESCO;

jednak jde opět o práce pedagogicko-didaktické: *K motivaci vyučování teorie množin* (Sborník konference o vyučování matematice v období vědeckotechnické revoluce, JČSMF Brno 1977, str. 181–184) a *Pedagogické a psychologické aspekty při vyučování matematice* (Pokroky matematiky, fyziky a astronomie, ročník XXIII, 1978, str. 278–285); tuto poslední práci sepsal zesnulý spolu s profesorem Fr. Hyhlíkem.

Avšak nejzáslušnějším dílem profesora Havlíčka v posledních letech bylo nesporně založení a vedení semináře kombinatorické geometrie na matematicko-fyzikální fakultě Univerzity Karlovy, z jehož práce vyrostla řada našich významných matematiků jako dnes již zesnulý doc. Vladimír Mahel, dále doc. Stanislav Šmakal, doc. Josef Klouda, doc. Věroslav Jurák a mnoho dalších. Práce tohoto semináře je mi velmi dobře známa, neboť jsem měl štěstí i na jeho půdě se s jeho vedoucím prof. Havlíčkem stýkat a obdivovat jeho úžasné umění spojovat vedení i v badatelské tvůrčí práci v matematice s pedagogickou i didaktickou dovedností, ale zvláště s jeho nesmírným taktem a hluboce lidským přístupem ke všem členům tohoto semináře.

Profesor Havlíček nadlouho zůstane ve vzpomínkách svých žáků a spolupracovníků, funkcionářů a členů Jednoty i celé československé matematické veřejnosti.

Karel Šindelář

60 ROKOV RNDr. VÍTAZOSLAVA REPAŠA

Dňa 15. januára 1983 sa dožil šesťdesiatich rokov RNDr. Vítazoslav Repáš, čestný člen Jednoty čs. matematikov a fyzikov, podpredseda Ústredného výboru JSMF, riaditeľ Gymnázia Jura Hronca v Bratislave.

Čelý doterajší život jubilanta je charakterizovaný jeho neúnavnou spoločenskou angažovanosťou. Už ako študent pracoval vo Zväze vysokoškolského študentstva, od roku 1947 je členom KSČ, vo februári 1948 bol predsedom Vysokoškolského výboru KSS v Bratislave. Od roku 1947 začína pôsobiť v školských službách, najprv ako profesor gymnázia, potom ako riaditeľ reálky v Bratislave. V roku 1951

nastupuje na vtedajšie Povereníctvo školstva, kde pracoval ako ústredný školský inšpektor i ako vedúci oddelenia. V roku 1957 prešiel pracovať do Výskumného ústavu pedagogického v Bratislave. V roku 1963 sa stáva riaditeľom ZDŠ na Košickej ulici v Bratislave a od r. 1971 je riaditeľom Gymnázia Jura Hronca.

Treba zdôrazniť, že s. Repáš vždy a v každej funkcii, ktorú zastával, väčšinu svojho životného úsilia venoval nekompromisnému zápasu za pokrok vo vyučovaní matematiky. Od roku 1945 je členom JČSMF, od roku 1950 pôsobí v redakčnej rade časopisu Matematika a fyzika v škole. Hneď od vzniku Matematickej olympiády až dodnes pracuje v jej Ústrednom výbore. Zápalisto presadzoval myšlienku zriadenia tried so zameraním na matematiku a fyziku. Ako riaditeľ ZDŠ na Košickej ulici a neskôr ako riaditeľ Gymnázia Jura Hronca sa rozhodujúcou mierou zaslúžil o to, že experiment Kabinetu pro modernizaci vyučování matematice a fyzice našiel úrodnú pôdu aj na Slovensku. Stál pri zrode a organizácii prvých konferencií slovenských matematikov v Jasnej, pri zakladaní Matematickej sekcie JSMF, pri vzniku Matematických obzorov, aktívne pracoval v terminologickej komisii JSMF. Od roku 1972 je členom Hlavného výboru JSMF a od roku 1975 je jeho podpredsedom. Tu pomohol presadiť aktuálnu myšlienku školenia učiteľov základných škôl k novej koncepcii vyučovania matematiky a významne prispel k uzavretiu dohody a nadviazaniu permanentných kontaktov medzi JSMF a MŠ SSR.

V súčasnosti nekompromisne presadzuje myšlienku zachovania gymnázií so zameraním na matematiku a fyziku, so zameraním na programovanie, brojí proti neustále narastajúcemu preťažovaniu žiakov, poukazuje na nedoriešenosť problému polytechnizácie gymnázií.

Pri všetkej tejto činnosti sa vždy neúnavne bil za všetky správne myšlienky, mnohokrát riskujúc i nepochopenie svojich nadriadených. Pritom ľudským vzťahom ku svojim podriadeným, svojou dôverou v to, čo je v ľuďoch lepšie, svojím humanistickým a láskavým vzťahom ku žiakom dokázal vytvoriť na ZDŠ na Košickej ulici i na Gymnázii Jura Hronca atmosféru a prostredie, ktoré vytvorilo z týchto škôl inštitúcie s uznávanou matematickou povestou.

Za svoju doterajšiu činnosť bol ocenený straníckymi i štátnymi orgánmi, aj našou Jednotou,

ktorá mu udelila titul čestný člen, najmä však pocitom vďaka od svojich žiakov, spolupracovníkov i širokej matematickej verejnosti.

Vladimír Jodas

PROFESOR REKTORYS ŠEDESÁTNÍKEM?

Milý čtenáři, který se snad pozastavuješ nad nepozorností tiskové korektury a nad tiskařským šotkem, který v nadpise vytiskl otazník, mýlíš se. Ten otazník pochopí všichni blízcí spolupracovníci prof. Rektoryse, jimž se zdá téměř nemožné, že ten usměvavý muž sportovní postavy, jemuž byste hádali nejvýše padesát let, oslavil v únoru 1983 své šedesáté narozeniny.

Prof. RNDr. Karel Rektorys, DrSc., se narodil 4. 2. 1923 v Písku, matematiku studoval na přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Po jejím absolvování nastoupil do teoretického výzkumu Škodových závodů. Tam v r. 1951 vznikla jeho první obsáhlá práce *Problém jednoznačnosti řešení parciálních diferenciálních rovnic pro vedení tepla při nespojitých počátečních a okrajových podmínkách* (disertační práce k RNDr.). Byla to první práce z parabolických diferenciálních rovnic, která se zabývala jiným řešením než klasickým; její vznik vyplýval

z problémů praxe — chladnutí velkých ocelových ingotů.

Vůbec celá vědecká činnost prof. Rektoryse je příkladem, jak vysoce kvalifikovaný teoretik pomáhá řešit problémy praxe. Další velký výzkumný úkol řešil už K. Rektorys jako pracovník Ústředního ústavu matematického (pozdějšího Matematického ústavu ČSAV), a to problém hydratačního tepla, který zkoumal v souvislosti s výstavbou Orlické přehrady. Tento obtížný úkol, o němž v literatuře nebylo nic známo, zpracoval K. Rektorys teoreticky i numericky k plné spokojenosti zadavatele. Matematická studie *Výpočet teploty v přehradě při působení vnitřních zdrojů tepla*, uveřejněná v *Rozpravách ČSAV 66* (1956), řada mat. a přír. věd, seš. 14, str. 1—74, byla podána jako kandidátská disertační práce.

Touž tematiku zpracovává Rektorys i ve své disertační práci k DrSc. *Nelineární vedení tepla v betonových masivech*, v níž se mu jako prvnímu podařilo metodou sítí dokázat existenci řešení smíšeného problému pro nelineární rovnici pro vedení tepla na libovolném časovém intervalu.

Z problematiky Orlické přehrady vznikla řada prací s Rektorysovým spoluautorstvím. Zejména je třeba jmenovat knihu *BABUŠKA -*

REKTORYS - VYČICHLO: *Matematická teorie rovinné pružnosti* (Praha, NČSAV 195, 522 stran), která je zároveň učebnicí i monografií. Její překlad *Mathematische Elastizitätstheorie der ebenen Probleme* (Berlin, Akademie Verlag 1960) je v zahraničí mnohem více znám než český originál u nás. To už K. Rektorys působil od r. 1954 na stavební fakultě ČVUT (původně FIS), kde byl r. 1957 jmenován docentem, v r. 1964 pak profesorem na katedře matematiky a deskriptivní geometrie.

Velkou popularitu mezi inženýry, fyziky i matematiky si získal knihou *Přehled užité matematiky* (Praha, SNTL 1963, 1137 stran), jejíž koncepci řídil jako vedoucí autor, jako spoluautor napsal více než polovinu textu. Kniha vyšla u nás již v několika vydáních a v anglickém překladu *Survey of Applicable Mathematics* (London, Iliffe 1969) se stala oficiální studijní příručkou na nejznámějším technickém učilišti Massachusetts Institut of Technology.

Za dílo *Variační metody v inženýrských problémech a problémech matematické fyziky* (Praha, SNTL 1974, 601 stran) byl prof. Rektorys poctěn Národní cenou ČSR v r. 1979. Tato kniha vyšla rovněž v anglickém překladu, poněkud rozšířeném, s názvem *Variational Methods in Mathematics, Science and Engineering* (Reidel Publ. Co., Dordrecht, Holland — Boston, USA 1977). Knihu vysoce ocenili přední matematické u nás i v zahraničí. Mimořádný zájem vzbudila též mezi výzkumnými pracovníky a inženýry-teoretiky, neboť jim poskytla možnost seznámit se přístupnou formou s účinnými metodami matematiky a použít je k řešení obtížných teoretických problémů.

Za své životní dílo považuje prof. Rektorys monografii *The Method of Discretization in Time and Partial Differential Equations* (Reidel Publ. Co. 1982), kde se zabývá univerzální metodou pro řešení evolučních problémů různých typů. Autor přeložil dílo do češtiny, česká verze vyjde v příštím roce.

Prof. Rektorys je úspěšný na všech polích své působnosti — pedagogickém, vědeckém i odborně organizačním. Při veškeré své bohaté činnosti publikační a veřejné si vždy najde čas pro mladší kolegy — matematiky i inženýry, jimž účinnou radou pomáhá v obtížných problémech. Při zmínce o veřejné činnosti bylo by třeba vyjmenovat řadu funkcí, které fakticky zastává i zastával. Uvedme tedy jen ty nejdůležitější sou-

časné. Je členem výboru České matice technické, členem poradního sboru rektora ČVUT pro matematiku, členem vědecké rady FJFI, členem předmětové rady pro matematiku na stavebních fakultách, členem redakční rady „Aplikací matematiky“, předsedou komise pro obhajoby kandidátských prací z matematické analýzy na ČVUT, MFF a ČSAV, členem celostátních komisí pro obhajoby doktorských prací, členem vědeckého kolegia matematiky ČSAV, zodpovědným řešitelem a koordinátorem výzkumného úkolu I — 5 — 10 atd.

Práce prof. Rektoryse a jeho zásluhy o československou matematickou vědu byly oceněny r. 1964 čestným uznáním ČVUT za vynikající práci, r. 1973 stříbrnou Felberovou medailí, r. 1974 cenou ČVUT za nejlepší teoretickou práci, r. 1975 literární cenou České matice technické — SNTL, r. 1979 Národní cenou ČSR a 8. 2. 1983 zlatou Bolzanovou plakétou ČSAV.

Připojujeme se k dlouhé řadě gratulantů a prof. Rektorysovi do dalších let upřímně přejeme, aby jeho elán a životní optimismus jej vedl k dalším významným úspěchům.

Marie Valešová

K ŠEDESÁTINÁM

RNDr. MILANA KRÁLE, CSc.

Na 21. května letošního roku připadá 60. výročí narození RNDr. Milana Krále, CSc., ředitele Laboratoře výpočetní techniky Univerzity Palackého v Olomouci.

Dr. Král je absolventem Slovanského gymnázia v Olomouci, na němž maturoval v pohnutých dnech heydrichiády v roce 1942. Vysoké školy byly tehdy uzavřeny. Proto pokračoval ve studiu na Vyšší průmyslové škole strojnické v Brně, na níž studium ukončil v roce 1944 rovněž maturitou. Konec války a osvobození ho zastihlo v olomoucké továrně Wagnerovy závody (dnešní TOS, Olomouc), kde pracoval jako kontrolor.

Již v květnu r. 1945 se zapsal ke studiu matematiky a fyziky na Univerzitě Karlově v Praze; tento obor ho po celou dobu středoškolských studií nejvíce zajímal a také se mu mimořádně věnoval.

Po letním semestru v r. 1945 přechází z osobních důvodů ke studiu téhož oboru na brněnskou univerzitu. Studium úspěšně ukončil státními závěrečnými zkouškami v r. 1948. Na doby svého studia velmi rád vzpomíná, zejména na své vynikající učitele, prof. O. Borůvku a prof. B. Hostinského, jejichž žákem se dodnes cítí. Již v průběhu studia se stal asistentem prof. A. Bláhy na ústavu teoretické a experimentální elektroniky VŠT v Brně, kde se zabýval fyzikálními statistikami a jejich aplikací v teorii výbojů v plynech, zejména v teorii elektrického oblouku.

Léta 1948 a 1949 byla dobou formování našeho znárodněného průmyslu a vytváření jeho výzkumných center. Také n. p. Meopta, Přerov se snažil rozšířit svou vědeckotechnickou základnu. V čele tohoto úsilí ze strany n. p. Meopta byli později významní učitelé na Univerzitě Palackého, prof. B. Havelka a prof. E. Keprt; na jejich popud přešel dr. Král koncem roku 1948 do přerovské Meopty. Na výzkumném pracovišti tohoto podniku v Ústavu pro výzkum optiky a jemné mechaniky pracoval 16 let. Nejprve byl pověřen návrhem různých typů brýlí pro podnik Okula, Nýrsko. Jakkoliv tato problematika byla vzdálena jeho vlastnímu zaměření — matematické analýze, úkol byl záhy úspěšně vyřešen a dr. Král si vyšetřil ještě čas k dokončení rigorózní práce z oboru diferenciálních rovnic, na jejímž základě v r. 1959 dosáhl doktorátu přírodních věd. Potom následovaly jiné úkoly z oboru optiky krystalů a také prvé aplikace fotoelektroniky na úseku měření.

V r. 1958 byl v n. p. Meopta instalován samo-

činný počítač ZUSE Z 11 — první provozně nasazený počítač v ČSSR — a tím nastala v zaměření dr. Krále podstatná změna, návrat k matematice, numerické a aplikované: byl pověřen vedením vzniklé pracovní skupiny nových matematických metod a programování, jejímž úkolem byla především implementace klasických optických výpočtů pro tuto jednotku a jejich rozšíření ve smyslu Herzbergerova prostorového pojetí. Tehdy také vypracoval a realizoval metodu postupných aproximací korekce systému dielektrických interferenčních vrstev, která se stala předmětem jeho kandidátské práce, již obhájil v r. 1965. Získal tak titul kandidáta fyzikálně-matematických věd. Dále se zabýval problematikou automatického korigování optických soustav, a to již ve spojení s výpočetní technikou vyšší úrovně (ZUSE Z23). Numerické metody, aplikované za využití počítačů a vývoj matematické informatiky studoval na delším pobytu v NSR (Bad Hersfeld, Hamburg) v r. 1964. Na základě konkursního řízení byl v r. 1966 přijat na Univerzitu Palackého v Olomouci na místo vedoucího nově zřizovaného výpočetního střediska této vysoké školy. Tuto funkci zastává 16 let. Za tuto dobu zaznamenalo zmíněné pracoviště — dnes Laboratoř výpočetní techniky — velký kvalitativní i kvantitativní růst. Vedení Laboratoře je komplexní a náročná činnost, kterou dr. Král vykonává s přehledem a na základě dlouholetých zkušeností.

Kromě řídicí práce působí dr. Král také vědecky a pedagogicky. Jeho práce z oboru aplikované matematiky jsou publikovány v našich i zahraničních časopisech. Zejména je u něho třeba ocenit schopnost vytváření matematické formulace úloh, jež vznikají na různých vědecko-výzkumných pracovištích UP. V poslední době se speciálně věnuje spektrální analýze jako jednomu z možných hodnocení časových řad a příslušnému matematickému aparátu. V této oblasti a v oboru nelineární optimalizace navázal účinnou spolupráci s Organizačním a výpočetním centrem Univerzity Karla Marxe v Lipsku, kam zajíždí na vědecké konference a k přednáškám. Jako vědecký pracovník navštívil též dvakrát Sovětský svaz (akademie věd v Jerevanu a v Kyjevě).

Pro obor teoretická kybernetika a matematická informatika přednáší teorii překladačů a je členem několika komisí pro státní závěrečné a rigorózní zkoušky. Působí rovněž v poradním

sboru MŠ pro výpočetní techniku a v celostátní komisi expertů pro matematiku se zaměřením na numerické a přibližné metody.

Dr. Král se stal členem Jednoty československých matematiků a fyziků již jako středoškolský student v roce 1940 a účastní se pravidelně života olomoucké pobočky.

Je pracovníkem, jenž důsledně spojuje vědecké zájmy s potřebami praxe naší společnosti. Přejeme mu, aby v této společensky důležité činnosti mohl dále úspěšně pokračovat.

Miroslav Laitoch

SPRÁVA O 7. CELOZVÁZOVEJ LETNEJ ŠKOLE MLADÝCH PROGRAMÁTOROV

Od 25. júla do 10. augusta 1982 sa v Sovietskom zväze v Akademickom mestečku, vzdialenom asi 50 km od Novosibirska, konala 7. celozvázová letná škola mladých programátorov. Už po siedmy raz sa v peknom lesnatom prostredí uskutočnilo z podnetu sibírskeho oddelenia Akadémie vied ZSSR (SO AN ZSSR) stretnutie mladých programátorov zo Sovietskeho zväzu a zahraničných hostí. Ústrednou úlohou bolo oboznamovať žiakov s metódami programovania, s programovacími jazykmi a s obsluhou súčasnej výpočtovej techniky. Škola prebiehala pod vedením akademika A. P. JERŠOVA.

Letnej školy sa zúčastnilo približne 90 žiakov zo všetkých častí ZSSR. Organizátori letnej školy pozvali 5 študentov z druhých socialistických štátov. Boli nimi dvaja žiaci z Bulharska: P. ROZEN, A. ROSLAN, obaja ukončili 11. ročník sofijskej strednej školy, a traja študenti z Československa: R. HAVLÍK, ukončil 1. ročník MFF UK v Prahe (zúčastnil sa už aj 6. letnej školy mladých programátorov), P. BOROVIANSKÝ a M. SMOLÍK, obaja skončili 3. ročník Gymnázia Jura Hronca v Bratislave. Vekové zloženie sovietskych účastníkov bolo od 3. do 9. ročníka. Študenti 10. ročníka z Novosibirska (po skončení desaťročienky) pomáhali mladším kolegom pri programovaní a pri obsluhu výpočtovej techniky ako inštruktori. Za povšimnutie stojí účasť žiaka 3. ročníka (9 rokov), ktorý tiež absolvoval cyklus prednášok (spolu s mamou). Účastníci boli rozdelení do 7 oddielov približne po trinástich, s prihliadnutím na oblasť, z ktorej pochádz-

zajú. Rovnako ako žiaci, tak i prednášajúci dr. JUNGERMAN, dr. ŠTERNBERG, dr. ZVENIGORODSKIJ, dr. TERECHOV boli z rôznych častí ZSSR (Novosibirsk, Leningradu a Charkova).

Odborná náplň 7. celozväzovej letnej školy pozostávala z oboznámenia študentov so súčasne používanými programovacími jazykmi (Pascal, Algol 68, Rapira) a s grafickým systémom Špaga (Školnij paket grafických algoritmov), s metódami programovania a optimalizácii algoritmov a stručným úvodom do systémového programovania (podobná téma prednášok sa na predošlých školách ešte neobjavila).

Práca na 7. letnej škole sa skladala z cyklu prednášok (denne 4 hodiny) a praktických cvičení na výpočtovej technike (tiež 4 hodiny).

Účastníkov rozdelili do 3 pracovných skupín, podľa znalostí programovania, jazykov (1. trieda začiatočníci, ..., 3. trieda pokročilí, skúsenejší programátori). Niektoré témy lekcii boli spoločné pre všetky 3 pracovné skupiny; napríklad *Grafický systém Špaga, Optimalizácia algoritmov*.

Hlavné tematické okruhy prednášok pre jednotlivé skupiny:

1. trieda: *Programovanie v Pascale, Metódy programovania* (prednášali dr. JUNGERMAN a dr. ŠTENBERG);

2. trieda: *Programovanie v Algole 68, Realizácia interpretátora jazyku Rapira v jazyku Algol 68* (obe témy predniesol dr. TERECHOV), *Metódy programovania* (predniesol dr. ŠTENBERG);

3. trieda: *Úvod do systémového programovania, Realizácia interpretátora jazyka Rapira na sovietskom minipočítači AGAT* [hardwarový podsystem počítača APPLE II na úrovni Assembleru] (obe prednášal dr. ZVENIGORODSKIJ), *Programovanie v jazyku Algol 68* (predniesol dr. TERECHOV), *Metódy programovania* (predniesol dr. ŠTERNBERG).

Na tematickú náplň prednášok nadväzovala poobedňajšia práca na praktických cvičeniach vo Výpočtovom stredisku SO AN ZSSR. Účastníci 7. letnej školy mali výbornú možnosť realizácie svojich programov na výpočtovej technike.

Na praktických sa pracovalo na termináloch počítača II. generácie BESM — 6, na minipočítači APPLE II a na stolových minipočítačoch 6060 a 6066 firmy OLIVETTI.

Programátori mali možnosť realizovať svoje algoritmy v programovacích jazykoch Rapira grafickom systéme Špaga, s ktorým sme sa už

predtým mali možnosť čiastočne zoznámiť v Diaľkovej škole programovania časopisu Kvant, ďalej Pascal, Algol 68, Basic a tiež v Jazyku symbolických adries (JSA) na počítači APPLE II.

Organizátori 7. letnej školy usporiadali dve konferencie žiackych prác:

1. konferencia 28. júla 1982

Referovali sa práce poslané na konkurz letnej školy vypracované doma (napríklad Bratislavčania referovali o svojich prácach SOČ). Na tejto celodennej konferencii odznelo 21 prác z najrozličnejších oblastí, napr.

systémové programovanie: P. ZEMCOV: *Organizácia vzájomného prepojenia medzi APPLE II a HP 2000*. L. RABINVIČ, S. URJUPINA, P. ZEMCOV: *Realizácia programovacieho jazyka „Školnica“*.

geológia: I. ČEPNOMORDIK: *Program na identifikáciu minerálov*.

biológia: E. DVUREČENSKIJ: *Modelovanie vývoja buniek*.

astronómia: L. RABINVIČ: *Zobrazenie časti hviezdneho neba*.

počítačová grafika: A. FILATOVÁ: *Realizácia Špagy*.

počítačové hry: A. LEONTEV: *Rubikova kocka*.

2. konferencia 9. augusta 1982

Referovali sa práce vyhotovené počas letnej školy. Prednesených bolo vyše 25 príspevkov — veľmi zaujímavých prác o tvorbe interpretátora jazyka Rapira v Assembleri a v Algole 68.

Počas oboch konferenčných dní československí študenti predniesli celkom 7 príspevkov:

1. *Interpretátor jazyka BALAN* — M. SMOLÍK.

2. *Rýchlosť usmernenia konečných automatov* — P. BOROVANSKÝ.

3. *Zobrazenie priestorových funkcií do roviny s viditeľnosťou* — P. BOROVANSKÝ, M. SMOLÍK.

4. *Súčasný minipočítač* — R. HAVLÍK.

5. *Projekt výberu a ukladania údajov do databanky* — R. HAVLÍK.

6. *Návrh grafického systému* — R. HAVLÍK.

7. *Práca na interpretátore Rapiry na AGÁTE v Assembleri: Bezformátový výstup celého a reálneho čísla, textu a množiny*.

Za zmienku tiež stojí, že R. HAVLÍK a M. SMOLÍK dostali diplom 1. stupňa a P. BOROVANSKÝ diplom 2. stupňa za prácu na 7. letnej škole, za pripravené referáty na konferenciách, ktoré

sú uvedené vyššie (R. Havlík — 4, 5, 6, 7, M. Smolík — 1, 3, 7, P. Borovanský — 2, 3, 7).

Ani spoločenská stránka 7. letnej školy mladých programátorov nezaostávala za odbornou náplňou. Organizátori privítali účastníkov pri táboráku, kde každá z delegácií porozprávala o meste a kraji, v ktorom žijú a študujú.

Veselá a družná atmosféra pri rozlúčkovom táborovom ohni ukončila 7. letnú školu mladých programátorov v nádeji, že aspoň niektorí z jej účastníkov sa opäť stretnú na 8. letnej škole v roku 1983.

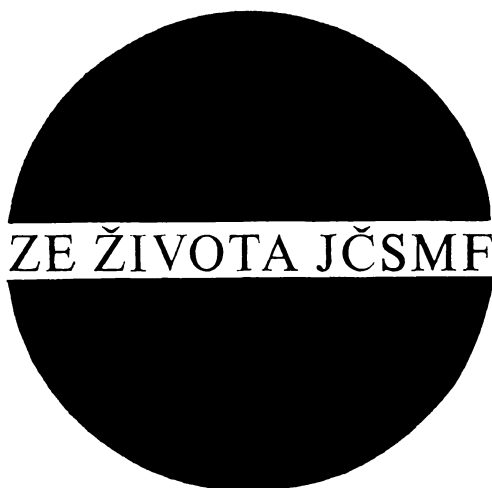
V programe letnej školy nechýbali ani literárne večery, na ktorých G. A. ZVENIGORODSKIJ predniesol básne súčasných sovietskych autorov a čítal pútavý vedeckofantastický román. Každodenná ranná rozcvička na štadione univerzity sa postarala aj tým najlenivejším o športové minimum. Mnohí považovali túto najviac kontrolovanú akciu dňa za najmenej populárnu. Pre milovníkov oboch druhov športu, aktívneho i pasívneho, prišlo zadosťučinenie vo forme medzikontinentálneho futbalového zápasu Európa—Ázia, z ktorého európski hráči vyšli so štitom s výsled-

kom 13 : 0. (Za čs. futbal nastúpil do jedenástky Európy R. HAVLÍK z MFF UK Praha v úlohe obrancu.) 2. 8. 1982 bol oddychový deň. Žiadne prednášky, žiadne praktiká, žiadna rozcvička. Miesto toho nezabudnuteľný celodenný výlet na romantický pustý ostrov spojený s kúpaním v sibirskej veľrieke Ob. Plavba po nej na peknej motorovej lodi bola očarujúca. Teda pekných zážitkov i v nie odbornej oblasti bolo počas trvania letnej školy neúrekom.

Záverom by som rád využil možnosť poďakovať sa všetkým, ktorí nám umožnili zúčastniť sa 7. celozväzovej školy mladých programátorov; najmä akademikovi A. P. JERŠOVVI, všetkým, ktorí sa pričínili o vysokú odbornú úroveň školy, najmä G. A. ZVENIGORODSKÉMU a N. A. JUNGERMANOVEJ.

Naša vďaka patrí rovnako aj RNDr. J. GRUSKOVI, CSc., RNDr. O. DEMÁČKOVI a riaditeľstvu Gymnázia Jura Hronca v Bratislave, ktorí nám umožnili zúčastniť sa na tak hodnotnom, kvalitnom a peknom podujatí, akým bola 7. letná škola mladých programátorov.

Peter Borovanský

JASNÁ '82

V dňoch 19.—21. 11. 1982 sa konala už 14. konferencia slovenských matematikov v Jasnej

pod Chopkom. Malebné miesto v srdci Slovenskej socialistickej republiky prítúlilo opäť stovku matematikov — učiteľov všetkých druhov škôl, pracovníkov výskumných ústavov, pedagogických stredísk, Slovenskej akadémie vied ai. Tak široké fórum, a možno povedať už aj tradíciu, nemá žiadna iná profesia u nás. Stretávajú sa tu protagonisti výchovy a výučby matematiky ako aj výskumníci a organizátori matematického vzdelávania. V neformálnych rozhovoroch o matematických problémoch bolo možné počas konferencie zastihnúť profesora vysokej školy s učiteľom základnej školy, či pracovníka pedagogického ústavu s pracovníkom akadémie vied.

Prvý deň rokovania sa začal prednáškou prof. RNDr. MICHALA GREGUŠA, DrSc., s názvom: *Vzájomné vzťahy medzi lineárnymi diferenciálnymi rovnicami 2. a 3. rádu*. Autor podal úplný historický prehľad rôznych metód riešení týchto lineárnych diferenciálnych rovníc, charakterizáciu metód, ako aj ďalšieho využitia vzájomných vzťahov medzi nimi. Významnou sa javí najmä aplikabilita metód riešení uvedených lineárnych diferenciálnych rovníc.